

راپورت آقای کلنل مکرهاک

راجع به قالی ایران

۱۵
راپورت آقای کلنل مکرمات راجع

به قالی ایران

قالی

شکست دائم التزاید قالی ایران در بازار دنیا و رقابت شدید قالیهای
سایر ممالک با آن سالها است مورد توجه و دقت واقع شده
علی که برای این تنزل نقل می کنند روی اساس صحیحی نیست ولی
عقیده عمومی در ایران و تا اندازه در خارجه این است که علت این شکست
شستن و رنگ کردن قالیهای ایران در آمریکا و نقشه های بدی است که کارخانه
جات قالی بافی خارجه در ایران انتخاب نموده اند .

تحقیقات دقیقه برای کشف قضیه بعمل آمد و بالاخره ثابت گردید که
شستن و رنگ کردن تأثیری در تنزل قالی ایران نداشته بلکه حقیقتاً شستن
و دوباره رنگ کردن قالیهای ایران برای تزئیم نقص آنها است .

قبل از اینکه در موضوع شکست فعلی بازار قالی ایران بحث کنیم لازم
است رقابتی را که این متاع با آن مواجه شده بدو محل توجه قرار دهیم .
امروزه در بلغارستان و کمشیر و یونان بخوی موفق شده اند قالی
هائی که از حیث رنگ و نقش کاملاً شبیه بقالی ایرانی میباشد .
بطوریکه در اروپا باینجانب اظهار شد تجارت عمده و مشهور این فرشها
را نه باسم قالی ایران بلکه باسم قالی طرح ایران میفروشند ولی یک نفر

خبره آمریکائی باین جانب اطلاع داد که ابن قالیه با اسم قالی ایران از قبیل ساروق و غیره فروخته شده و حتی در موقع معامله توفیر قیمتی هم منظور ننمایند و همان قیمت قالیه های ایران و بعضی اوقات هم گرانتر خرید و فروش می کنند .

در ترکیه فعلا قالی را خیلی خوب بعمل میاورند بطوریکه کاملاً با قالی ایران رقابت میکند ولی نقش آنها نقش مخصوص بخود ترکها امت و از نقش قالیه های ایران تقلیدی ندارد .

تصور میرود رقابت عمده شدیدی که فعلاً با قالی ایران میشود بواسطه قالیه های چین امت طرح و نقشه قالیه های چین کاملاً مخالف با نقشه قالیه های ایران بوده ولی عموماً معروف بقالی (مشرق زمین) هستند .

چیزی ها قالیه های خود را در کارخانه میبافند و بهترین الوان و جدید ترین اسباب رنگرزی را بکار برده و از طرف دولت در بافتن قالیه نظارت خصوصی بعمل می آید در نتیجه قالیهائی با نوع و طرح و بافت بسیار عالی با قیمت های مناسبه از لتری از کارخانه خارج می کنند که با قالی ایران از حیث جنس و قیمت کاملاً رقابت می نمایند .

شرح مختصری که ذیلاً نسبت به وضعیت قالی بافی در ایران گفته می شود البته حاکی از کلیه معایب فعلی نیست ابن کار مطالعه اهل فن را لازم دارد ولی در عین حال به معایب عمده اشاره شده و بعضی اقدامات عملی که برای رفع آنها مفید می باشد خاطر نشان گردیده است .

چون در شرح ذیل از عمل شست و شو و رنگ کردن قالی در غالب

موارد صحبت بمیان خواهد آمد بان جهت خوب است قبل از اینکه وارد مطلب شویم عملیات فوق را تعریف و ازوم آنرا تشریح کنیم :

شست و شوی قالی :

اصطلاحی است که برای از بین بردن رنگ قالی استعمال میشود و ترتیب آن اینست که يك محلول شیمیائی رقیق بکار برده رنگهای تند و زننده را میشویند و از بین میبرند . این عمل فقط سه سال از عمر و دوام قالیهایی که در حدود ۲۵ و یا ۳۰ سال دوام دارند کم میکند . هر وقت بخواهند تمام رنگهای يك قالی را از بین ببرند آنرا با محلول بسیار قوی باید شست و شو دهند . در این صورت محلول بقدری تند است که در واقع پشم را میکشد و با اصطلاح میپوساند و بان جهت وقتی که قالی را دو باره رنگ میکنند بهیچ وجه ممکن نیست رنگ آن ثابت باشد . رنگهای کلمی و قرمز از غالب الوان دیگر و مخصوصا از رنگ آبی که ممکن است بایک دستمال تری هم پاک شود ثابت تر است . خلاصه اینکه دوام قالی در اثر شست و شو های قوی خیلی کم میشود و غالبا این قبیل قالیها بیش از دو یا سه سال دوام نمیکند .

رنگ کردن :

اگر رنگ (آبیلین) که رنگ ثابتی نیست یا سایر رنگهای غیر ثابت به قالی زده باشند بعد از شست و شو بسیاری از رنگهای آن محو میشود و چنانچه محلول های شیمیائی خیلی تند باشد تقریبا هر چه رنگ در قالی هست از بین میرود و آتوقت است که قالی را باید دو باره رنگ کرد و این

عمل را (رنك كردن) مینامند . این عمل في حد ذاته قالي را صدمه نمیزند ولي چنانچه ذكر شد شست و شوی قوي تقريباً پشم را میپوساند و رنك نازۀ كه به قالی میزنند ثابت نخواهد بود .

تجّار امریکائی كه معامله فرش دارند بواسطه بعضي علل تجّارتی به شست و شو و رنك زدن قالي اعتراض دارند زیرا كه این عمل برخرج است و شست و شوی هريك پای مربع (فوت) از هشت تا دوسنت و رنك كردن آنهم از ۴۵ سنت تا يك دلار و ۱۵ سنت خرج ور میدارد . بنا بر این بخوبی میتوان فهمید كه این كار را از روی احتیاج و ضرورت میزنند . فعلاً رنگهائی كه در قالی مرغوب است رنگهائی است كه هم ثابت و هم ملایم بوده یعنی تند و زنده نباشد و حالیه امریکائیهايكه در ایران كارخانه قالي بافی دارند برای اینکه رنك قالي ثابت و ملایم شود بهترین و گرانترین رنگها را بكار میبرند كه دیگر محتاج به شستن و دو باره رنك كردن آن در امریکا با آن مخارج گزاف نسوند متأسفانه قسمت عمده قالي هائیكه امروز در ایران تهیه میشود رنگشان بقدری تند و یا رنك آمیزی آن بقدری بد است كه حتماً باید آنها را لااقل يك شست و شوی ساده داد كه رنگشان كم شود و با اصلاً باید محلول تند بكار برد كه رنگشان بكلی محو گردد ثابتوان آنها را دوباره رنك كرد.

پشم :

پشم مردار - يكي از بزرگترین معایب قالي هاي امروزه ایران ناشی از این است كه پشم مردار يعني پشم حیوانات ذبح شده را برای بافتن قالي بكار میبرند . این پشم را معمولاً بوسیله اهلك از پوست جدا میکنند زیرا

این عمل از قیچی کردن پشم سهل تر و کم خرج تر است ولی آهک خلال و فرج پشم را مسدود میکند و در نتیجه پشم بطوری سست میشود که دیگر نمیتواند رنگ را بخود بگیرد. این است که مجبور میشوند قالی را بشویند و از نو رنگ کنند بعلاوه چون پشم در نتیجه استعمال آهک سست شد در موقعیکه قالی را شست و شو داده و نازک میکنند نسج های آن خورد شده میریزد بطوری که گاهی وزن قالی نصف میشود و در اثر کاسته شدن وزن قالی بافت آن تنگ میشود و زیرپا دوام نخواهد نمود و طولی نمیکشد که تار و پود آن ظاهر شده و از بین میرود.

پشم خورد شده

در مشهد خیلی از پشمها را برای اینکه رشتن آن آسان باشد بطوری ریز ریز می کنند که نسج های آن سست شده در حین شستن میریزد و قالی را بطوری که در فوق گفته شد بی دوام میکنند.

بلندی پشم

علت اینکه پشم قالیه را امروزه بلند می گیرند این نیست که در خارجه بیشتر مشتری پیدا کند بلکه برای این است که در موقع شستن و نازک کردن پشم بکلی از بین نرود. البته وقتیکه پشم خوب و رنگهای خوب بکار ببرند بهتر است پشم کوتاه استعمال کنند زیرا پشم زیادی جز خسارت نتیجه دیگری برای قالی باف ندارد.

پشم مخلوط:

غالباً در يك قالي پشم تابیده و نتابیده قاطی می کنند و باسم قالی نخ تابیده بمعرض فروش می گذارند ولي هیچوقت باین مقصود کامیاب نمیشوند زیرا که اگر طرف معامله آنها اهل خبره باشد طبعاً این دو رقم را از يك یکدیگر تمیز داده قالی را بقیمت خواهد خرید . اتفاقاً قیمت اینچور قالی از قیمت قالیهاییکه یا از پشم تابیده یکدست یا از پشم نتابیده یکدست یافته شده باشد کمتر است بدلیل آنکه وقتی این دو قسم پشم با هم مخلوط شد رنگ هر دو يك نواخت نمیرود و بدیهی است این مسئله در تنزل قیمت قالی تأثیر کلي دارد .

پشمهای آلوده به ادرار

مسئله دیگر آنکه کوسفند ها را در موقع شب یا در هوای بد در آغل کرده ولي هیچ در فکر نظافت آغلها نیستند و برای ادرار کوسفندها معمولاً مجری یا مفری نمیگذارند و کف آغلها را هم درست تمیز نمیکنند بدین ترتیب کوسفندها در واقع در يك منجلا ب پر از ادرار زیست نموده و پشم آنها آلوده و لکه دار می گردد و بردن این قبیل لکه ها ممکن نیست مگر اینکه پشم را با محلول شیمیائی تند شست و شو دهند و آنرا در حقیقت بکشند و امپوسانند . پشمی که ادرار کوسفند آنرا لکه دار کرده باشد هرگز يك نواخت رنگ نميخورد و قالی آنرا باید معمولاً با محلولهای قوی شست و دو باره رنگ آمیزی کرد همه اینها اسباب تنزل فرش میشود .

نقشه

تجّار ایرانی و خارجی که وارد در معاملهٔ فرش هستند از اینکه نقشه های فعلی قالی ایران روبه خرابی گذارده خیلی شکایت دارند و این شکایات ناشی از این است که نقشهٔ قالی های فعلی طوری است که کمتر به نقشهٔ ایرانی اصل شباهت دارد. عقیدهٔ عامه در اینجا این است که این نقشه ها بر حسب نقاضای تجار خارجه ترتیب شده وای تجار مزبور این مطلب را نلذیب میکنند.

قالی بافی در منزل های خصوصی بصورت مقاطعه مانع از این است که بتوان نقشه ها را محدود کرد زیرا که همسایه ها قهراً نقشه ها را میبینند و از آنرو تقلید می نمایند.

یکی از علل عمدهٔ خرابی کار همین است که قالی بافها یا برای خودشان یا برای سایرین از نقشه های دیگران تقلید نموده و نقشه های خصوصی یا منسوخ شده را چندین دفعه تکرار میکنند. غیر از کمپانیهای بزرگ خارجی هیچ کس نیست که طراحان را در نقشه بر داری تربیت کند و این نقیصه نیز باید مرتفع گردد. بدیهی است اگر بخواهند قالی ایران اهمیت سابق خود را مجدداً حائز شود باید يك عده طراحان ماهر تربیت کرد و نقشه های آنها را بخارجه فرستاد که پسند کنند باین ترتیب میتوان طرح حقیقی قالی ایران را احیا کرد.

رنگ آمیزی:

اشخاصی که خرید و فروش قالی میکنند باید بصیرت فنی مخصوصی داشته

باشند تا بتوانند بفهمند که آیا رنگ قالی ثابت است یا خیر و یا اینکه الوان مختلفه آن بیک نسبت زائل خواهد گردید یا نه . اشخاص متعارفی که برای مصرف شخصی خودشان فرش ابتیاع میکنند این اطلاع فنی را ندارند و باین جهت یا باید به جنس فرش اطمینان پیدا کنند و یا به دیانت فروشنده . بواسطه رنگ های بدی که فعلاً بکار میبرند خریدار دیگر نمیتواند بصرف این که آن فرش مال ایران است اطمینان بخوبی آن داشته باشد و فقط باظهار تجارخانه های بزرگ میتواند اعتماد بنماید و اعتماد هم مینماید ولی این تجارخانه ها انقدرها از فرش ایران را مستقیماً به مردم نمیفروشند و بیشتر قالی را مغازه های کوچک یا قالی فروشهای دوره گرد بفروش میرسانند و البته آنها برای انتفاع آنی غالباً فرشهای جوهری و فرشهایی را که با انلین رنگ شده بجای ثابت میفروشند . آنوقت موقعیکه رنگ قالی شروع به پیریدن میکند خریدار نه تنها بفروشنده بلکه نسبت به کلیه فرشهای ایران بدین می گردد . این مسائل اعتماد را از بین میبرد و قیمت قالی را تنزل داده و فروش قالیهای تقلبی با تقلیدی را رواج میدهد . اینک معایب عمده که در رنگ آمیزی فرشهای ایران موجود میباشد ذیلاً تشریح میگردد :

رنگهای طبیعی:

سابق بر این تقریباً کلیه قالیهای ایران را با رنگهای ثابت نباتی رنگ میکردند و امروز این رویه متروک گردیده است هرچند همیشه هم رنگهای نباتی لازم نمیشود و بعضی رنگهای ترکیبی هست که اگر بهتر از رنگهای نباتی نباشد بدتر از آنها نیست و اگر رنگهای ترکیبی استعمال نشود ایجاد بعضی رنگها

و سایه هائی که جالب توجه عامه را میکند ممکن نیست البته رنگهای اصلی و اساسی باید همان رنگهای طبیعی نباتی باشد چیزی که هست اینست که رنگهای نباتی که امروز استعمال میشود از حیث جنس از رنگهای طبیعی سابق پست تر می باشند.

برای رنگ آبی باید نیل کلوخه ای هندوستانی استعمال کرد زیرا نه تنها بواسطه خوش رنگی مطلوب است بلکه پشم را یک نواخت رنگ میکند و ثابت هم هست متسفانه این قسم نیل گران تمام میشود و بهمین جهت بجای نیل های اصل نیل های بدل ارزان را بیشتر استعمال می کنند از این رو باید کوشش کرد یک مقدار کافی از نیل های کلوخه ای هندوستانی با قیمتی هرچه نازلتر بدست آید. از قرار دایرتیکه واصل گردیده در خوزستان نیلی بعمل می آورند که بانیل کلوخه ای هندوستانی یکسان است این مسئله را باید کاملاً تحقیق کرد و اگر نیل خوزستان قابل استعمال باشد باید آنرا ترویج نمود.

ریشه روناس را که در رنگهای قرمز بکار میبرند بجای اینکه بگذارند مثل سابق سه سال زیر خاک بماند حالیه پیش از سال اول از زمین بیرون می آورند و رنگهای قرمزی که حالیه بدست می آید اگر در آفتاب بگذارند در ظرف ششماه کم رنگ شده میبرد و فرشهاییکه از آن رنگها درست کرده باشند دیگر قابل شستن نخواهند بود. منتهای جدیت را باید بعمل آورد که روناس آنقدر که لازم است در زمین بماند و نظارت در این کار آسان خواهد بود. همچنین باید توجه خصوصی نسبت به کاشتن روناس و تهیه رنگهای

دیگر مبذول داشت .

رنگهای انیلین [جوهری]

این کلمه را در اصطلاح به رنگهای ترکیبی یا غیر ثابت اطلاق میکنند و وارد کردن آن قدغن است ولی مقادیر زیادی بطور قاچاق وارد میشود که بواسطه ارزانی قیمت و سهولت استعمال ایلات و قالی بافهاییکه برای خودکار میکنند آنرا مصرف مینمایند . استعمال رنگهای لطیف تر و بهتر خبرگی و مهارت زیاد لازم دارد و قالی بافهای معمولی از عهده آن بخوابی برنمیآیند ما حاصل آنکه برای بر انداختن رنگهای غیر ثابت لازم می آید که رنگهای اعلی باادنی قیمت فروخته شود و در جاهائییکه دستگاه قالی بافی هست وسایل رنگ ریزی نیز بطوری که ذیلا شرح خواهیم داد برقرار گردد .

رنگ ریزی پشمهای مختلط

رنگ ریزی چندانوع پشم در مملکت ایران معمول است مثلاً پشم گوسفند هائی را که سنشان باهم متفاوت است یا اینکه پشم گوسفند را با پشم بز یا پشم حیوانات زنده را با پشم حیوانات مرده با پشمهای مختلف اللون را مانند پشم خاستری یا پشم سفید یک جا رنگ میکنند اما با این ترتیب نتیجه این میشود که سایه های مختلف در قالی ظاهر میگردد و پشم تیره تر همیشه سایه اش تیره تر میشود و به مرور زمان هر چه قالی کم رنگ تر شود تفاوت سایه ها محسوس تر خواهد شد و اینها همه قهرا در قیمت فروش قالی تأثیر کلی خواهد داشت .

چنانچه بطریقی که در فوق پیشنهاد شد مؤسسات رنك ریزی دائر شود این کیفیت از میان خواهد رفت زیرا در آن صورت هر نوع پشمی را در جای علیحده گذاشته و جداگانه رنك خواهند کرد و بالتیجه رنگها و سایه های قالی جور و يك نواخت خواهد شد .

مدت بافتن قالی :

مسئله وقت در صنعت قالی بافی اهمیت زیادی را حائز است مردم نقشه ها و رنك بندی های مخصوصی لازم دارند که باید بفوریت برای آنها تهیه شود و اگر غیر این باشد قالی عمده نمیتوان بفروش رسانید بخصوص که نقشه های سفارش شده باید هر چند وقت يك مرتبه بفاصله های کم عوض شود زیرا اگر فلان تاجری که در يك مملکت خارجی تجارت قالی دارد وضعیت خرید خود را كاملاً ملتفت نباشد غفلة خواهد دید که از يك نقشه قالی بیش از آنچه مصرف آنرا دارد خریداري نموده است . باین دلیل در سفارشات که از خارج می رسد همیشه مدت معینی را برای قالی باف قید میکنند که در آن مدت قالی را باید تهیه و ارسال نمایند گاهی هم در این قبیل سفارشات قید میشود که اگر طرف بتواند در مدت معینه سفارش را تهیه کند اجازه خواهد داشت که برابر مقداریکه سفارش شده تهیه و حمل نمایند اما با وضعیت حاضره قالی بافها از انجام سفارش اصلی هم بواسطه بطوء کار عاجز میشوند . چه رسد باینکه دو برابر آنرا بتوانند انجام بدهند . در سفارشات که برای قالی های خصوصی میدهند غالباً مدت تهیه و حمل قالی قید میشود بنا بر این قالی که تاجر برای دیگران خواسته اگر بموقع نرسد دیگران از او قبول نمیکند

و بالاخره قالی در دست خود تاجر خواهد ماند و ممکن هم هست که از تاجر ادعای خسارت نمایند.

موضوع وقت یکی از چیزهایی است که تجارت قالی ایران را فوق العاده عاجز کرده و بضمیمه بعضی علل دیگر (بایستثنای رانگ بندی) عمل آوردن قالی را متمنع و محدود ساخته و باعث شده است که تاجر مزبور بممالک دیگر متوسل شوند.

خریداران قالی اظهار میدارند که طریقه عمل آوردن قالی در ایران خصوصا در مواقعی که مقاطعه در بین باشد بقدری بطلی است که قالی را که در هندوستان یا چین یا یونان در سه ماه تمام میکنند در ایران ۶ ماه وقت باید صرف آن نمایند. بدیهی است نتیجه این وضعیت برای قالی فروشان و قالی بافها چه در داخله و چه در خارجه جز ضرر چیز دیگری ندارد و البته تاجر خارجه نمیتواند برای اینکه قالی بافها از انجام سفارشات در مدت های معینه عاجز هستند تا این درجه تحمل خسارت کنند ناچار بطوریکه بعد شرح خواهد داد متوسل به بعضی منابع دیگر خواهند شد. روی هم رفته بواسطه بطوء کار قسمت اعظم سفارشات خصوصی که به قالی بافهای ایرانی داده میشود نیز از بین رفته است. ترتیب مقطعه باکار خانجات بطوریکه فعلا معمول است بافقدان وسایل قانونی که مقاطعه چیان را مجبور به انجام تعهدات خود بکند علل بزرگی برای بی ترتیبی فوق میباشد. پیشنهادانی که نواقص مزبور را مرتفع سازد در طی این رابر ت شرح داده خواهد شد.

ترتیب مقاطعه :

ناوقتیکه ترتیب فعلی تهیه قالی یعنی «مقاطعه باقالی بافهای متفرقه و کوچک معمول است هیچ اقدامی برای اصلاح وضعیت قالی بافی ایران منتج نتیجه کاملی نخواهد گردید . این ترتیب بیش از هر چیزی در ایران اسباب دلسردی خارجی ها را فراهم ساخته و باعث شده است نقشه قالی ایران روبه خرابی گذارده و بالمالک جنس قالی ایران خراب شود . ترتیب فوق یعنی قالی بافی بطور مقاطعه جز در کرمان و تبریز در همه جای ایران معمول و نتایج سوئی که از آن تولید شده در عراق بیشتر از هر جای دیگر محسوس است .

شرح مختصر ترتیب مقاطعه این است که تجار با قالی بافهای متفرقه برای تهیه يك یا چندین تخته قالی قرار داد بسته مقداری پشم و پول نقد و گاهی هم گندم برسم مساعده بانها میدهند . مقاطعه چنان قالی باف از دو یا سه کمپانی در آن واحد مساعده میگیرند ولی بهیچ وجه من الوجوه نمیتوانند سفارشهای متعدد را در عرض مدتی که قول داده اند انجام دهند و غالباً نحویل قالی چندین ماه و حتی چند سال به تأخیر می افتد و در بسیاری از مواقع همین کمترات چیها يك قسمت از پشمی را که کمپانی بانها مساعده داده است به دیگران فروخته ی قرض میدهند و بعد که خودشان برای تمام کردن کارهای سفارشی شده بان پشم احتیاج پیدا میکنند اگر قرض داده اند استراد و اگر فروخته اند پشم تازه بجای آن میخرند ولی پشمیکه مسترد با از نو خریداری شده از حیث جنس و رنگ با پشمی که کمپانی داده متفاوت است و نتیجه آنکه دست آخر وقتیکه قالی از کار در آمد با آن قالی که

سفارش دهنده خواسته است تفاوت بینی خواهد داشت. دیگر آنکه چون با ترتیب فعلی مقاطعه بیشتر قالی بافها در منازل خصوصی و قراء دور از هم انجام میگیرد سفارش دهندگان بهیچ وجه نمیتوانند کارهای سفارش داده شده خود را نظارت نموده مقاطعه چیان را مجبور سازند که کار را مطابق سفارشی که داده و مساعدی ای که گرفته اند انجام دهند و نمیتوانند رنگهای بد را کشف یا از استعمال چند نوع پشم در یک قالی جلوگیری نمایند یا قالی بافها را بخیط هائیکه در نقشه قالی میکنند و ممکن است قالی را ناقص و بد شکل کنند متوجه سازند. خیط ها و نواقص فوق از قیمت قالی کاسته و سفارش دهندگان را مجبور میکنند که گاهی چهل در صد از وجه مقاطعه کسر گذاشته یا ادعای خسارت نمایند.

کمپانی های قالی صدها هزار تومان پول خود را بطور مساعد داده اند که قسمت اعظم آن لاوصول مانده و نتیجه این وضعیت برای بافندگان و کمپانیها و در حقیقت برای اصل تجارت قالی ایران وخیم میباشد. قالی بافها دائما به کمپانیها مقروض بوده و خیلی اوقات ورشکست میشوند. کمپانیها همیشه دچار محظورات قانونی شده و دولت هم بانها مساعدت مؤثری نمیکند تا مقاطعه چیان مجبور شوند تعهدات خود را انجام دهند کمپانیها هم در هر ولایتی که ترتیب مقاطعه معمول است ناچار این رویه ثابت را اتخاذ کرده اند که معاملات خود را محدود و یا بکلی موقوف نمایند. این کمپانیها از بزرگترین معامله گرهای قالی مشرق زمین میباشند و از آنجا که مرغوبیت قالی های مشرق زمینی روز بروز به تازید میرود و تنبک که این کمپانیها

معاملات خود را در یکجا موقوف کردند مجبورند در جاهای دیگر به معامله شروع نمایند. امروز نقاطی که معاملات کمپانیهای مذکور در آنجاها توسعه دارد در داخله ایران تبریز و در خارج ایران کشمیر و یونان و چین میباشد در ممالك مزکور قالیهای را که موافق دلخواه آنها است با نظارت کامل و شرایط خوب تهیه نموده و مطمئن هستند که دولت هم برای ترویج صنعت قالی بافی که در آن مملکت تازکی دارد مساعدت خواهد نمود.

جای بسی ناسف است که رقابت از ناحیه همان کمپانیهای است که يك وقتی برای ترویج قالی ایران کوشش فوق العاده میکردند و امروزه در نتیجه مشاهده وضعیت فعلی مجبور شده اند عملیات خود را در ممالك دیگر تمرکز دهند واقعا حیف است که تجارت قالی ایران بطور کلی ناجزئی از بین برود و باید کوشش کرد که تجارت مزبور توسعه پیدا کند. قطع نظر از توسعه آن اگر بخواهیم همین تجارتی را هم که داریم نگاه داریم باید تغییرات اساسی در طرز تهیه قالی قائل شویم و این تغییرات در طی این رابرت تشریح خواهد شد.

کارخانجات رنگریزی :

در تمام مراکز که قالی بافی معمول است باید اقدام به تاسیس کارخانه و رنگریزی به طرز جدید نمود زیرا رنگ کردن پشم در خمیره های رنگریزی که مخصوص این کار است فرضا هم محسناتی داشته باشد ولی چون فشار کافی برای نفوذ کامل رنگ در داخل پشم ندارند طرز مطلوبی نیست. کارخانهای رنگ ریزی جدید بوسیله ماشین بخار

کار میکنند. با استعمال این ماشین میتوان پشم را تابیده یا نتابیده رنگ کرد بعلاوه رنگ کاملاً به درون پشم نفوذ کرده و ثابت میشود. در این قبیل کارخانهها قبل از اینکه دست به کار رنگ کردن بشوند پشم را درست جور کرده طبقه بندی می کنند باین طریق بسیاری از معایب فعلی بر طرف میشود. کارخانههای رنگ ریزی بخاری طوری است که نظارت آن سهل و میتوان ترتیبی کرد که بهترین رنگهای نباتی یا ترکیبی در آن بکار برده شود در سایه زیاد شدن يك عده شیمیست و رنگ ریزهای تربیت شده ممکن است رنگهای ترکیبی را با رعایت اقتصاد و بدون خطر استعمال کرد تا اینکه سایه های قشنگ و لطیفی که در قالی لازم است بدست آمده جنس رنگهای نباتی و طریقه استعمال آنها خیلی بهتر شود. بهرجهت کارخانههای رنگ ریزی را باید تاسیس کرد که پشم را برای قالی باف یا قاجر قالی رنگ کنند و در عین حال پشم خریده پس از رنگ کردن تابیده یا نتابیده به نساج یا قالی باف بفروشد. ضمناً باید کوشش کرد و تمام فرمولهائی را که برای استعمال رنگ های نباتی در دست اهل خبره است جمع آوری نمود و این فرمولها را تحت مطالعه و امتحان قرار داد و از روی آنها بهترین فرمولها را برای رنگ ریزهای ایرانی تدوین کرد و نیز ممکن است رنگها را در لابراتوارهای دولتی ساخته به نازلترین قیمتی به رنگ ریزها فروخت.

عمل آوردن مواد اصلیه رنگ :

زراعت گیاه ها و نباتاتی که رنگهای طبیعی از آنها ساخته میشود باید تحت يك پروگرام و رویه ثابتی قویاً شروع شود. صورت کلیه نباتاتی را که

رنك از آنها ساخته میشود باید تهیه نمود و هر جا لازم است زراعت آنها را معمول داشت . این عمل بی منفعت نخواهد بود زیرا اگر رنگهای را که بدین ترتیب بدست میاید بقیمت رنگهای ترکیبی بد هم بفروشند رنگهای اخیر از بازار معامله بیرون خواهد ماند و اگر بعکس عمل آوردن رنگهای نباتی گران تمام شد و معلوم گشت که فروش آن مقرون بصرفه نیست ممکن است در ابتداء رنگهای خوب را بهر قیمتی که در بازار میخرند فروخت و بعد وقتی که رنك ریزها و قالی بافها باستعمال این رنگها معتاد شدند واستعمال رنگهای ترکیبی را متروک داشتند قیمت را تدریجا بالا برد زیرا اگر اینکار منفعت نکند لااقل ضرر هم نباید بکند .

محافظت مواد خام :

این موضوع مورد مطالعه واقع گردیده ولی بیش از اینها باید مورد مطالعه واقع شود و اگر پس از تحقیقات لازمه معلوم شد که پشم و یا مواد رنگی را از ایران خارج میکنند که قالی درست کرده باقالیهای ایران رقابت نمایند آن وقت باید وسایل منع صدور آنها را در نظر گرفت .

کارخانهای قالی بافی :

مهم ترین اقدامی که در راه اصلاح و ترقی صنعت قالی بافی ایران باید بعمل آورد تأسیس کارخانهای قالی بافی است . در اثر تأسیس کارخانه خرج کم خواهد شد و در ضمن خواهیم توانست که پشم اعلی استعمال کنیم و علاوه موفق خواهیم شد که کارخانهای رنك ریزی بطرز جدید احداث

و بهترین رنگها را بکار ببریم . با تأسیس کارخانه قالی بافی دست مقاطعه چياني که خود را مسئول هیچ چیز نمیدانند کوتاه خواهد شد و صنعت قالی بافی بدست کسانی خواهد افتاد که سرمایه های شخصی آنها انقدر هست که آنها را وادار کنند بتمام جزئیات کار رسیدگی کامل نمایند .

باید اقداماتی بعمل آورد که بهترین نقشه های قدیم و جدید ترویج شود و صاحب کارخانه در حالیکه کلیه دستگاه های قالی بافی در يك محل تحت نظارت او است اطمینان حاصل کند که لا اقل يك مدت مدیدی نقشه هایی که تهیه کرده است بخود او انحصار خواهد یافت .

با داشتن يك نقاشی منظم صحیح چه از طرف مدبر کارخانه و چه از طرف خریداران فرش و یا از طرف هر دو امکان پذیر خواهد گردید و در نتیجه اطمینان حاصل خواهد شد که قالیها مطابق دستوری که برای جنس و نقشه داده شده بافته میشوند و هیچ گونه خبط و اشتباهی در کار نخواهد بود . در کارخانهائی که زنان و دختران کار میکنند ممکن است هر روز بعد از دست کشیدن آنها کار آنها را نقاشی کرد و اگر اشتباهی در کار شده باشد قبل از اینکه تولید خسارت مهمی بشود درصدد اصلاح آن برآمد از نقطه نظر کارگر هم سیستم کارخانه بهتر است زیرا که از روی دستور های فنی تربیت خواهد شد و مالا استعداد آنها برای کسب عایدی بیشتری زیاد تر خواهد گشت .

کارخانجات قالی بافی لازم نیست انحصارا در شهر ها تأسیس شود ممکن است در قرائی که يك عده کافی قالی باف موجود است نیز تأسیس گردد .

با ترتیب پیشنهادی باز هم برای صنعت گری که میخواهد قالی رنگ فرد اعلی بیافد فرصت باقی خواهد بود و همچنین قالی بافهای ایلات نیز کما فی السابق شغل خود را میتوانند ادامه دهند و در صورتیکه کارخانجات صباغی تأسیس شود آنها نیز خواهند توانست پشمهایی که بخوای رنگ شده خریداری نموده و آنکه پشم متعلق بخود را با بهترین طرزی رنگ نمایند

بدیهی است در صورت تأسیس کارخانجات قالی بافی دولت باید نظامنامه تدوین نموده روشنائی و سوخت و صجیه ابنیه قالی بافی وساعت کار و وضع کار قالی بافان را تحت نظر قرار دهد.

گذشته از کارخانجاتی که فقط از نقطه نظر تجارت تأسیس میشود لازم است کارخانجاتی در دارالایتم و مؤسسات خیریه تأسیس نمود که تا فقرائی که از عهده کار بر می آیند جمع آوری و مشغول کار شوند. نسبت به اطفال و ایتم لازم است مواقع معینی برای تفریح و تنفس آنها تخصیص دهند و یکی دو ساعت هم وقت آنها را صرف تعلیمات ابتدائی و آموختن بعضی کارهای یدی نمایند تا پس از مدتی خدمت در کارخانه بتواند معیشت خود را تأمین کنند. در صورت لزوم ممکن است قراری داد که يك قسمت از مداخل آنها مرتباً باسم خودشان در بانك ودیعه گذاشته شود و قبل از انقضای مدت خدمت که از کارخانه مرخص میشوند حق دریافت آنرا نداشته باشند. در مملکت چین سیستمی شبیه باین ترتیب شروع شده و در اثر آنست که چینیهام امروز از پیشرفت صنعت قالی بافی خودشان انقدر مبالغه میکنند.

بسط کارخانجات قالی بافی در ولایات و بلوکات

صنعت قالی بافی بیشتر از سایر صنایع با اوضاع اجتماعی و اقتصادی ایران متناسب بوده و نوع قالی تقریباً در هر ولایات و حتی در هر بلوکی متمایز است و باید نسبت به توسعه و ترقی هر یک از انواع قالی و تشویق صنعت قالی بافی در هر جائی که ممکن باشد توجه مخصوصی مبذول داشت .

تهیه مجموعه نقشه ها :

کتابهاییکه از قالی بحث نماید در ایران کم است ولی کلیه اطلاعات موجوده راجع بنقشه قالی و غیره را باید از کتب و مطبوعات فعلی جمع آوری و در یک جا تدوین نمود اگر چه بیشتر فرشهای خوب ایران را برده اندولی ممکن است معین کرد که فعلاً این قالیها در کجا است . باید علس و نقشه رنگی و اندازه صحیح آنها را خواه در ایران یا در خارج باشد برداشت و مجموعه مصوری که سندیت داشته و قابل استفاده صاحبان کارخانه باشد طبع و منتشر نمود .

مدرسه طراحی :

در ضمن پروگرام عمومی که برای توسعه صنایع در ایران در نظر گرفته میشود باید مدارس مخصوصی نیز برای تعلیم طراحی افتتاح شود خوشبختانه برای تعلیم این فن بقدر کفایت صنعت گران قابل ایرانی موجود می باشد و محتاج به استخدام صنعت گران خارجی نخواهیم بود . چنانچه این مدارس تأسیس و نقشه های قدیم بطوریکه فوقاً پیش نهاد شده جمع آوری شود وسائل احیاء نقشه های قدیم و اصلاح آنها کاملاً امکان پذیر خواهد

گردید و باین وسیله صاحبان کارخانجات قالی بافی بنقشه های عالی و متنوع دسترس پیدا کرده و بالمال قالی ایران را بهمان پایه قدیم خواهند رسانید
اعلائات:

از اقسام قالی چند رقم نقشه های خوب هست که در خارج ایران کسی از آنها اطلاعی ندارد و لازم است آنها را بخریداران قالی معرفی نمایند این اقدام - اولاً - سابقه های مختلف را جلب میکند و برای عموم بلوکانی که قالی بافی در آنها هست نافع خواهد بود و نقشه های مرغوب هرچند فعلاً متروک مانده باشند دوباره معمول و متداول خواهند شد - ثانیاً - در صورتیکه تنوع نقشه قالی زیاد شد کمتر احتمال میرود که در نتیجه بی میل شدن مردم به يك نقش مخصوص خسارات زیادی متوجه گردد .

پس باید بمعیت تجار قالی ایران و سایر ممالک يك سلسله اعلاناتی برای فروش قالی های اصل و خوب منتشر شود تا اینکه خرید قالیهای بدل و تقلبی موقوف گردد چرن اذهان غالب خریداران کاملاً مستحضر شده و با خریدن قالیهای بدل و تقلیدی بکلی مخالف میباشند اگر جنس قالیها بطوری خوب شود که قابل اعلان کردن باشد میتوان با وجود يك چنین عقیده عمومی فروش قالیهای را که از روی قالیهای ایران تقلید شده کم کرد و فروش قالیهای اصل ایرانی را توسعه داد .

محفوظ داشتن حق تقلید و علامت کارخانه :

برای محفوظ داشتن حق تقلید از نقشه های ایرانی و برقرار کردن

علامت کارخانه با متخصصین اروپائی و امریکائی شور و نظریات آنها جلب گردیده است و چنین مینماید که هر اقدامی در این باره جز تولید مشاجره نتیجه دیگری نخواهد داشت حتی اینکه علامت کارخانه هم اگر درست شود برای اینکه مجازاتی در میان نیست از اهرام تقلید میکنند مگر اینکه يك تشديدات قانوني صحيحي باشد و متخلفين مجازات شوند -

بهترین تدبیری که برای محافظت قالیهایی ایران از تقلید در نظر گرفته شده این است که علامت کارخانه ثبت و عین آن در تار و پود قالی بافته شود برای این مقصود پیشنهاد مینماید که جمله (کار ایران) علامت تجارتی قرار داده شود و با حروف فارسی با اهضای اسم بافته در میان شکل دایره یا مخروطی در گوشه دست راست قالی ترسیم گردد.

بعلاوه باید پلاکهایی در ته قالی دوخته شود و اسم محلی که در آن بافته شده با اسم بافته در پلاکهای مزبور بفرانسه یا انگلیسی تحریر گردد شاید باین وسایل قالیهایی ایران از تقلید محفوظ مانده و بیشتر بفروش برسد.

قسمت مالی:

پیشنهادهای فوق عملی نخواهد شد مگر اینکه دولت مخارجی را متحمل شود و اشخاص با کمپانیهای علاقمند بقالی سرمایه های زیادی بکار اندازند. ترتیب صرف مخارج و وسیله بکار انداختن این قبیل سرمایه ها در فصل () راجع بقسمت مالی شرح داده خواهد شد.

اقدامات موقتی:

ناموقعیکه کارخانجات قالی بافی و دستکاه های رنگ ریزي مطابق بیش نهادات فوق تأسیس گردد پیشنهاد میشود که بوسیله يك رشته تبلیغات و نظامات و نظارت کامل و تفتیشات دقیق جدیت شود که از تجاوزات فعلی جلوگیری بعمل آید و آنها عاجالاً عبارتند از مخلوط کردن پشم نابیده و نتابیده و جدا کردن پشم از پوست با آهك و قاطی کردن پشم گوسفندهای زنده و مرده با گوسفندانی که سن آنها متفاوت باشد و خرد کردن پشم و عدم نظافت آغلها و طویله ها و اغشته شدن پشم در ادرار حیوان و يك جا رنگ کردن پشم ای ناجور با مختلف اللون و استعمال رنگهای نباتی و ترکیبی که جنس آنها خوب نیست و همچنین قصور قالی بافها از انجام تعهدات .

اگر این اقدامات موقتی بعمل آید مانع خواهد شد که قالی ایران بیش از این تنزل نماید ولی در سایه اقدامات اساسی که پیشنهاد شده امید واری کامل خواهد بود که قالی ایران نه تنها از تنزل باز ماند بلکه لا اقل نو برابر امروزه ترقی کند .